ARMENIA, Journal en langue arménienne — Paraît à MARSEILLE — 1858

ԱՐԱՐԱՏ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՑԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ (կանխիկ վճարելի)

Հայաստան		Ուրիշ ամէն տեղ
10 ֆրանգ	Տարեկան բաժնորդագրին	20 ֆրանգ
5 ֆրանգ	վեցամսեայ »	10 ֆրանգ
2 ½ ֆր.	եռամսեայ »	5 ֆրանգ

Ամէն գրութիւն կամ դրամ ղրկել տնօրէն-խմբագրին այս հասցէով

M. PORTOUKALIAN

Directeur du journal *Armenia* — MARSEILLE (France)

ԼՈՒՅՍ ՏԱՐԻ

Թիւ 11

1920 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 13 Դ.

(Հ.Տ. 1920 Սեպտեմբեր 30)

ԳՈՎԱԶՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, հատուածելով և կամ ժամանակ մը միայն կը հրատարակէ իրեն ղրկուած գրութիւնները։ Պարտաւոր չէ վերադարձնել չհրատարակուած ձեռագրները։

Յանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով։

Գնուցման 1 մէկ գիրը 2 սանտիմ կարժէ. 1 գլխագիրը 4 սանտիմ։

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction : Place Alexandre-Labadié, 17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Փառապայքար. — Կ. պոլսի ֆրանսական մամուլը Հայաստանի վոխառութեան մասին. — Բաթումի Միջկուսակցային Մարմնի ներագիրը Տ. Ա. Խատիսեանին. — Տ. Ա. Լեք. Խատիսեանը խօսքերը եգիպտոսի մէջ. — Գէպի Հայաստան. — Լուրեր Կիլիկիայէն. — Հաշտեկշիռ Մարսէյլի Ազգային Միութեան. — Նամակ Կիլիկիայէն (Տէօրթ եոլ). — Հայ կեանքը Սուէտիոյ մէջ. — Նամակ Սիւիսէն (Լօզան). — Հայ դեսպանատուն Ռուշինկրընի մէջ. — Կ. Կոստանեան մեռաւ. — Հայաստանի կարմիր խաչի փարիզի Մասնաճիւղէն. — Անցուդարձ Մարսէյլէն. — Վրիպակ. — Յանուցումներ։

ՓԱՌԱՊԱՅՔԱՐԸ

Այժէն ազգ ունի կուսակցական հատուածներ որոնք այլևս տեսակ մը անհրաժեշտութիւն դարձած են պետական կեանքի համար։ Մենք ալ ունինք կուսակցական հատուածներ ու տօրթաբաժանումներ որոնք, տակաւին, մեծ մասամբ զուրկ են պետական ըմբռնումէ ու չեն հասկնար թէ իրենք միջոցներ են, լոկ ազդակներ՝ ընդհանրական վեհագոյն նպատակի մը համար գոր կը մարմնաւորէ հայ ազգը, այլ իրենք զիրենք կը դաւանին իբր գերագոյն նպատակ և ազգը կը դարձնեն միջոց մը, պատուանդան մը իրենց կուսակցական փառքը փքացնելու համար։

Մենք ակամայ կը տարուինք այս ցաւալի խորհրդածութիւնը ընելու ի տես այն ցաւագար ու ջղագրգիռ պայքարին որ այս վերջերը ծայր տուած է արտասահմանի հայ մամուլին մէջ, դանաւորելու, կուսակցական անուանքով դարձնելու համար այն յուսահատ բայց պիտգնական կռիւը զոր կը մղէ Կիլիկիոյ հարցը իր ազատ պետութեան համար։

Անիկա ազդ է թղթի այս պայքարը, այնքան ափսոսալի որ նոյն իսկ Կիլիկիոյ հայութիւնը զըզուանքով կը լսէ զայն ու իր կրած ահաւոր փորձութիւններուն երեսին չպրտուած անխիղճ, անվիտ հեգնութիւն մը կը համարի, ինչպես այդ դպացողութեան արձագանգը կը լսենք մենք Լիտանիոյ Կիլիկիա և Հայ Ջայն լրագիրներուն մէջ այդ առթով հրատարակուած յօդուածներով։

Արիւնի ծովերէն նոր ազատուած ժողովուրդ մը այնտեղ Տաւրոսի լանջերուն վրայ ու հովիտներուն մէջ, մտնուած անել դրութեան մը, երկայրի սուրերու տարբերութեան մը, կը կռուի, կը կռուի յուսահատ բայց վճռական կամեցողութեամբ մը իր գոյութիւնը արժեցնելու, իր ազատութիւնը վաստկելու համար, ու ազգին արտասահմանեան հանգստաւէտ ոստաններու մէջ կարգ մը միականի անհատներ ու խմբաւորումներ կը ճգնին Կիլիկիոյ գոյամարտը իրենց սեփականացնելու ու անոր հայրութիւնը որդեգրելու։

Պատասխանութիւնը, հակընդդէմ արհամարհանքը, խծբծանքը ոչ մէկ սահման կը ճանչնայ այս գրչակներու մէջ որոնք ամէն օր տասը տեսակ հերոսներ կը չինեն ու կը քանդեն, կուռքեր կը կառուցանեն ու կը փշրեն, եթէ մէկը այնքան միամիտ ըլլայ հաւատալ ընծայելու ասոնց գրածներուն, այնպէս պիտի կարծէ որ ոչ միայն մէկ այլ երեք տեսակ անկախութիւն և հայ կառավարութիւն գոյութիւն ունի Կիլիկիոյ մէջ։

Ի՞նչ է իրականութիւնը և ի՞նչ են այս բարբանջանքները. պարզապէս մարդ կապշի այս երկուքի բաղդատութիւնը ընելով։

Օգոստոս Հին Կիլիկիոյ հայութիւնը, իրեն հետ ունենալով բոլոր միւս քրիստոնեայ տարրերը, յաղթեց անկախութեան իր վճռական կռիւը ֆրանսական կառավարութեան մատուցուած յիշատակագրով մը. իսկ յաջորդ օրն իսկ ֆրանսական կառավարութիւնը կատարուած իրականութեան առջև դնելու հապճեպ և անհեռատես քայլը՝ քաղաքական կատարեալ ձախողանք մը եղաւ և ակաւ պարզապէս աւելի ծանրացնել Հայկական ճգնաժամը։

Ատոնք, ինչպէս կերևի, հրթիռներ էին միայն, եկան ու անցան խաւար թողով իրենց ետին ու այսօր կը մնայ նոյն չոր ու ցամաք, նոյն ցաւագին իրականութիւնը, դոյութեան հարկեցուցիչ պայքարը որ ստիպուած է մղել խեղճ հայութիւնը։

Ու եղել այս պայքարը տակաւին անզոյ յաղթութիւններով զարդարել, կուսակցական գոյներով երանգաւորել, պճնել ու լեռնակուտակ մեծցնել և ապա զայն պատրուակ չինելով իրար վրայ չկամութեան ամբաստանութիւններով յարձակիլ, ամօթ է պարզապէս և ցաւաւորի։

Ի՛նչ հարկ ծայրայեղութիւններու։ Այսօր հրապարակի վրայ է Կիլիկիոյ ցաւատանջ հարցը որ պետք է լրջութեամբ, հեռատեսութեամբ և քաղաքական չքմեղայեաց ներքաժուութեամբ ու կորովով յառաջ տանինք և ի նպաստ մեզ լուծել տանք փոխանակ կուսակցական սին ու փառատենչ պայքարներու որոնք մեր արդէն իսկ անբաւարար ոյժերը կը ցամաքեն միայն։

Գործնք լուռ ու կորովի, փոխանակ մեծ մեծ խօսքեր ընելու և թղթէ պատերազմներով սպառնալու թէ՛ մեր բարեկամներուն և թէ մեր թշնամիներուն։

Թ. ԵՂԻՇԷ

Կ. ՊՕԼՍԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈԽԱՌՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Bosphoreի խմբագրապետ Ջ. Մ. փոյարէս հետևեալ կորովի խմբագրականը նուիրած է Հայաստանի Ազգային փոխառութեան.—

«Եւրոպա և Ամերիկայի բոլոր պատասխանատու պարագան է անմիջապէս օգնութեան հասնիլ խեղճ Հայաստանի, որ բոլոր դառնութիւն-

ները ճաշակելու համար միայն ելաւ դերեզմանէն, պիտի չկրկնեմ ձեզ պատմութիւնը այն նահատակներուն, որոնք հարիւր հազարներով մեռան քրիստոնեայ ըլլալնուն համար։

Դաշնակիցները ուզեցին վերջ մը տալ այդ ժողովուրդին տանջանքներուն և պահանջեցին որ Հայերը քաղաքականապէս և կրօնապէս ազատ ու անկախ ազգ մը ըլլան։ Սակայն կը կարծէ՛ք թէ նորակազմ Հայաստան իր հանգստութիւն գտաւ։ Թիւրքահատականներէն ետք քեմալականները շարունակեցին բնաջնջումի և մահացումի գործը։ Եւ քեմալականներուն միացան Ատրպէճանցիները և յետոյ Պոլշևիկները։ Հայ ազնիւ և դժբաղդ ազգին չորրդ դաշոյններ կը շողան միշտ։ Բայց այս ամէնուն հակառակ, Հայաստան որոշած է ապրիլ։ Ոտքերը տրիւնած, ճակատը քրանաթաթախ, ուսերուն վրայ խաչ մը, ձեռքը փուչէ գաւազան մը, անիկա կը քալէ նորէն և կը հետևի իր ճամբուն։

Հիացէք անոր քաջութեանը վրայ, եւ այս հիացումը բաւական չէ։ Գիմացէ՛ք անոր երկարատև տառապանքին։ Խորհեցէք թէ ի՛նչ վերքեր կը ծածկեն անոր մարմինը։ Վարձեցէք անոր օգնութեան, շուտ վազեցէք, որպէսզի կարենայ ոյժ առնել և խաղաղ ապաստան մը ըստեղծել իրեն համար։ Արդէն անիկայ հրաշքները գործեց իր միջոցներով։ Գործիկ Հանրապետութիւն մը հիմնեց և հոն ուր աւերում, սով և համաճարակներ կը տիրեն, այժմ կը բարձրանան 64 գործարաններ, 800 վարժարաններ, հանգստարաններ, 6000է աւելի գործատուները կը զբաղին երկաթուղիի գիծերուն վրայ որոնք կերկարին 500 քլմ. տարածութեան մը վրայ։ Այդ հիւսուածոյ հանրապետութիւնը պէտք ունի գրամի, անիծեալ դրամին, առանց որուն մեծ տարաձգներ կը չինին։ Անիկա 20 միլիոն տոլարի պէտք ունի հարստարարին և նիւթական կազմակերպութեան ծրագիրը մը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԻՍՏԱՎԱՅՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայկական Սովետական Հանրապետության Կառավարությունը որոշում է.

1. Հայկական Սովետական Հանրապետության Կառավարության նիստավայրը Երևանից տեղափոխել Ալեքսանդրապոլ։

2. Վերացնել Հայկական Սովետական Հանրապետության Կառավարության նիստավայրի մասին Հայկական Սովետական Հանրապետության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի 1930 թվականի հոկտեմբերի 25-ի որոշումը։

Նիկոլայ Կարմիկ (Խանջյան)

Հայկական Սովետական Հանրապետության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի նախագահ

Ստեփան Ղազարյան

Հայկական Սովետական Հանրապետության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեի քարտուղար

Ալեքսանդրապոլ, 25 հոկտեմբերի 1930 թ.։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆԻՍՏԱՎԱՅՐԻ ՄԱՍԻՆ

Հայկական Սովետական Հանրապետության Կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեն որոշում է.

1. Հայկական Սովետական Հանրապետության Կառավարության նիստավայրը Երևանից տեղափոխել Ալեքսանդրապոլ։

2. Վերացնել

ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ

Մարսէյլի Հայ Ազգային Միութեան

ՄՈՒՏՔ (Սկսեալ 1 Յունուարէ — դադարեալ 30 Սեպտեմբեր 1920) ԵԼՔ

1920	Մարսէյլի հայ գաղութին մէջ «Միութեանս» ձեռնարկած ներկայ տարւոյ հանգանակութեան զուտ արդիւնքը (նուիրատուներու Ա. ցանկը հրատարակուած «Արմէնիա»ի 5 մայիս 1920 թուոյն մէջ, իսկ վերջին ցանկը՝ 6 հոկտ. թուոյն մէջ)		37.170
Յնվր. 24	Փարիզէն՝ Հայ Ազգային Պատուիրակութեան Միութեանս ուղարկած գումարը գործածելի ըստ իր հրահանգներուն		5.000
Փետվր. 5	Դարձեալ Փարիզէն՝ Հայ Ազգային Պատուիրակութենէն ուղարկուած		4.000
	Ընդհանուր մուտք	ֆր.	46.170

Նօթա. — «Միութեան» գանձուն մէջ մնացած ֆր. 2.470,50 գումարին փոխարէն՝ գանձը պարտի ֆր. 3.757,62 առ Փարիզի Հայ Ազգային Պատուիրակութիւն — ըստ 31 դեկտ. 1919 հաշուեկշռի հրատարակման (տես «Արմէնիա» 28 յունվար 1920)։

1920 Մրտ. 19	Միութեանս ուղարկած Հայ Ազգային Պատուիրակութեան ի փարիզ, 20.000 ֆր. չէք մը որուն 10.000ը յատկացընելու Հայաստանի Հանրապետութեան բանակին և 10.000ը Կիլիկիոյ վերջին աղետեալներուն		20.000,20
	— Մարսէյլէ անցուդարձող ազգային բարէրաստիճան կղերական և աշխարհական անձնաւորութեանց համար ընդունելութեանց և հիւրասիրութեանց ծախքեր		4.486,40
	— Յանձնուած Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին՝ յատկացնելու Կիլիկիոյ հայ որբերու պէտքերուն համար		2.000
	— Ֆաղաքիս հայ Քշուառներու, որբերու և անցորդ չքաւոր ուսանողներուն եղած նիւթական ժամանակութիւններ		2.080
	— Մարսէյլէ անցնող-դարձող բոլոր հայ զինուորական կամաւորներուն, բանտարկեալներուն և պատերազմական գերիներուն շաբաթական նպաստից բաշխումներ և ժամանակութիւններ		3.580,50
	— Միութեանս պահած պաշտօնեայի թոշակի վճարումներ ներկայ տարւոյ յունուար 1է մինչև ապրիլ 15		1.800
	— Միութեան համար տպագրական, թղթատարական և այլ ծախքեր		105
	— Փարիզի Հայ Ազգային Պատուիրակութեան հաշուոյն եղած գումարներ և վճարումներ		8.698,05
	— Վճարուած Միութեան գանձապ. Տ. Մ. Թէքէեանի իր Միութեան գանձէն ունեցած պահանջին առ 31 դեկտ. 1919 հաշուեկշռոյն փակման (տես «Արմէնիա» 28 յունվար 1920)։		949,35
	Ընդհանուր ելք՝	ֆր.	43.699,50
	Գանձուն մէջ մնացեալ գումար		2.470,50
			46.170

Յ. Գ. — Վերոյիշեալ բոլոր ծախքերը կը հաստատուին 62 կտոր քննուած մանակի և հաւաքական ընկալագիր-հաշիւցուցակներով և այլ գանագան նամակներով։

Ի դիմաց հրաժարեալ «Հայ Ազգային Միութեան» Մարսէյլի Մասնաճիւղի

Ատենադպիր
Հայկ Գ. ՃԷՐՄԱՀԵԱՆ

Գանձապահ
Միհրան ԹԷՔԷԼԵԱՆ

Ատենապետ
Յովհ. ՍԱՀԱԿՃԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԿԻԼԻԿԻԱՅԷՆ

Տէօրթ-եօլ, 22 սեպտ. 1920

Թուէս չորս օր առաջ տեղս ժամանեց Ֆրանսացի նոր կառավարիչ մը։

Երէկ տեղւոյս ճերմակ տան (Հայոց եկեղեցի) մէջ խուռն բազմութիւն մը հաւաքուելով միթինկ մը ունեցան։ Միթինկին նպատակն էր դիմումները ընել Ֆրանսական իշխանութեանց՝ չէթէներուն չարունակական անտեղի վայրագութեանց դէմ, որով խաղաղ Տէօրթեօղի Հայերուն հանգիստը կը վրդովեն միշտ։

Երկու օր առաջ քաղաքիս արեւմտեան կողմը գտնուող Զայլի ըսւած գիւղին մէջ չատ մը Թուրք չէթէները ապատանելով, սկսան ահաբեկի կրակ մը բանալ. տեղացի հայութիւնը այսպիսի դէպքերու վարժ և պատրաստ գտնուելով, չուտ մը դիմաւորեց անոնց։ Կռիւը չարունակուեցաւ մէկ ժամէն աւելի. Թուրքերը չատ մը կորուստներով ետ նահանջեցին. Հայերէն հինգ վիրաւոր միայն, որոնց մէկը ծանր ըլլալուն՝ բժշկական գործողութենէն չորս ժամ վերջ մեռաւ։

Այս օրերը Թուրքերը մեծ ոյժեր հաւաքած են Էրզին և Գուզուլճի. նամանաւէս փայտի մէջ կարևոր ոյժ մը կը ներկայացընեն։

Տեղւոյս Քինուրական Խորհուրդի պետ Տ. Ճ. Խաչատուրեան (տեղակալ) հրաժարականը տալով՝ երէկ տեղէս դէպի Ալէքսանդրէթ մեկնեցաւ։

Մի քանի օրէ ի վեր տեղւոյս Ժողովուրդին և Ազգ. Միութեան միջև իրար հակառակ եռուզեռ մը կը դառնայ։ Պատճառը միմիայն հաշւետուութեան խնդիրն է...։

Միհր. Ս. Ն.

ՀԱՑ ԿԵԱՆՔԸ ՍՈՒԷՏԻԱՒ ՄԷՋ

Եօզուն-օլուգ, 8 սեպտեմբ. 920

Ցունիսէն սկսեալ Անտիոք քաղաքը՝ բացի զօրանոցէն որուն մէջ կը գտնուին ֆրանսական զինուորները, ամբողջութեամբ չէթէներու ձեռքը անցած է։ Այդ Թուականէն ի վեր Հայերուն անկարելի եղաւ քաղաք երթալ, որով ահաւոր Քշուառութեան և անպատմելի խեղճութեան մէջ ինկած են Սուէտիոյ բուռ մը լեռնցիները։ Պաշարման չրջան հետզհետէ կը պրկէ իր օղակները՝ Սուէտիան սովամահ ընելու համար։ Թէեւ չէթէները միշտ նամակներ կը ղրկեն մեզի որ երթանք գանք, մեզի համար ոևէ վտանգ չկայ, բայց ծանօթ ըլլալով ատոնց խաբերայ խօսքերուն, մըտիկ չըրինք երբեք, չիմնալու համար ծուղակի մը մէջ։ Մեր զրացի Ֆելլահները՝ որոնք ազատ կերթային Անտիոք, ամէն ինչ կը բերէին մեզի. սակայն օգոստոսէն ի վեր Թիւրքերն ու Ֆելլահներն ալ Քշնամանալով իրարու հետ, այդ միակ միջոցէն ալ զրկուեցանք։

Շատեր իրենց սովատանջ ստամոքսներուն գոհացում տալու համար ստիպուած են խոտով անանիլ։ Եաթաղանը դրսէն, իսկ սովը ներսէն սկսած են աւերները գործել։

Ձանապարհները արգելափակուած, գիւղերը պաշարուած, արտաքին հաղորդակցութիւնները բոլորովին դադրած են. արհեստաւորները անկարող են աշխատիլ առանց ուրիշի փճացած ըլլալուն պատճառաւ. դոբրսէն ոչ մէկ օգնութիւն կայ, ամէն ինչ անգութ ճակատագրին թողուած է և Սըւետացին կը գտնուի դէմ դիմաց ստոյգ մահուան մը հետ։

Ահա կը մօտենայ ձմեռը ու Սուէտիացին անօթի, մերկ և բոպիկ, արդեօք ինչպէ՞ս պիտի կարենայ տոկալ երկարատեւ ձմրան ձիւնին, սառին ու սառնամանիքին, ահեղաժուռնչ փոթորիկներուն ու խեղդող բուքին։ Կամայ ակամայ ստիպուած եմ ըսելու որ եթէ օգնութիւն մը չըլայ այս բուռ մը լեռնցիներուն, շատ քիչեր պիտի ձնան ողջունելու համար գարնան լուսաժպիտ ճառագայթները։

* * *

Հալէպն ու Դամասկոսը իյնալով, այս տեղի չէթէներն ալ ստիպուած օգոստոս 15ին յանձնուեցան Ֆրանսացիներուն. սակայն քաղաքի բնակչութիւնը գրեթէ ամբողջութեամբ Տաճիկ ըլլալով, Հայերուս տակաւին անկարելի կըլայ երթալ քաղաքէն ոևէ բան բերել։

Օգոստոս 18ին Որնդէս գետի ձախ եզերքին վրայ սկսաւ Թիւրք-Ֆելլահական կռիւը, Այս կռիւն բուն պատճառը այն է որ այս չրջանին մէջ Ֆելլահները մեծամասնութիւն կը կազմեն և սկիզբէն ի վեր Ֆրանսացիներու հաւատարիմ ըլլալով՝ Սուէտիոյ չրջանի բոլոր կառավարական պաշտօնները Ֆելլահներու յանձնուած են։ Այս բանը Թիւրքերուն չատ դժուար գալով, կռիւ բռնուեցան Ֆելլահներուն հետ։ Կռիւը երկու Կողմէն ալ սոսկալի էր։ Ֆելլահներու չէյխին (չէյխ Մարրուֆ) հրամանով բոլոր Ֆելլահ այր մարդիկ ռազմաճակատ գացին։ Հայերս Ֆելլահներուն ղրացի և բարեկամ ըլլալով, չէյխ Մարրուֆ մեզմէ ալ 50ի չափ երիտասարդներ ուզեց։ Մենք մեր ղրացիները սիրաչահելու համար 30-40 երիտասարդներ ղրկեցինք։ Օգոստ. 25ին երբ Քշնամին բաւական յառաջացած ու գրաւելու վրայ էր ճակատի վրայ գտնուող առաջին Ֆելլահ գիւղը՝ Մէյեէոյն, հայ մարտիկներու ուժեղ յարձակումով Քշնամին խուճապի մատնուեցաւ ու ետ փախաւ։ Այս կռիւի մէջ ցոյց տրուած քաջագործութեան համար, չէյխ Մարրուֆ 20ական մէճիտիէ դրամ տուաւ կռիւի գնացող հայ տղայոց։ Թշնամին լսելով որ Հայերը եղած են յարձակողները ու յետոյ ետ գնացած են, նորէն սկսան յարձակողական։ Ֆելլահները դիմադրեցին, սակայն փամփուշտնին հատնելով, ստիպուած ետ նահանջեցին։ Մենք ալ լսելով Քէթքնամին եւեւի կողմէն մեր վրայ ալ պիտի գայ, չը կրցանք մեր ճակատները ձգել ու անոնց օգնութեան երթալ. որով Քշնամին գրաւեց Ֆելլահ երեք գիւղերը և կրակի տուաւ։ Այսուս 29ին Քշնամին հասաւ չէյխ Մարրուֆի չէնքին ու կրակի տուաւ քէ չէնքը և քէ կալուածները։ Այդ ատեն Սուէտիոյ չրջանի բոլոր Յոյները և Ֆելլահներէն մեծ մաս մը քաշուեցան հայկական գիւղերը։ Մենք վախնալով որ Քշնամին Որնտէս գետէն ապրդին կանցնի ու մեր վիճակը աւելի գէշ կըլայ, 30 տղաքներ ուղարկեցինք ճակատի պաշտպանութեան համար։

Օգոստոս 26ին Սուէտիոյ միւտիւրը իրեն հետ առնելով երեք հոյ երիտասարդներ Անտիոք գնաց ֆրանսական հրամանատարէն օգնութիւն խնդրելու համար, ու 28ին ֆրանսացի հարիւրապետ մը, 16 ձիաւոր և երեք հոգի ալ չէթէներու կող-

ժէն, եկան Սուէտիա՝ խնդիրը քննութեան առնելով, ըստ Ձէքէներու կողմէ եկած պատուիրակութեան՝ յանցանքը ֆէլլահներուն էր և ֆրանսացի սպան Թիւրքերու փափաքած պէս 300 Քրքական ոսկի առաւ ֆէլլահներէն ու Թիւրքերուն տուաւ։ Այսպէս գաղրեցաւ Թիւրք-ֆէլլահական կռիւը։ Սակայն զրոյց կը չրլէ թէ մօտ օրէն ֆէլլահներուն օգնութիւն պիտի գայ և իրենց վրէժը պիտի առնեն Թիւրքերէն։

29 օգոստոսին՝ չրլանիս Հ. Ս. Մթութեան կեդրոնական մարմինը վերակազմուեցաւ ներկայացուցչական սիստեմով։ կազմուեցաւ Միկուսակցային մարմին մը ևս, որ պիտի գրաղի ինքնապաշտպանութեան գործով։

Սեպտ. 5ին Անտիոքէն լուր մը եկաւ թէ Անտիոքի չէթէները երկու մասի բաժանուած են ու իրարու դէմ կռիւ կը մղեն։

Ստեփան Փանոսեան

ՆԱՄԱԿ ՍԻՒՍԻԷՆ

Լօզան, 3 Հոկտեմբերի 1920 թ.

Այս մի քանի օրուայ ընթացքում երկու դաղութային ժողովներ կայացան Լօզանում և ժընեվում, որոնք հրաւիրուած էին վճռելու համար այս հարցը թէ արդեօ՞ք փարիզի Ազգային Պատուիրակութիւնը պիտի շարունակէ իրա գոյութիւնը և պիտի գրաղուի կիլիկիոյ հարցով։

*Այդ պիտի հարցումով դիմած էր ինքը Պատուիրակութիւնը որ կարծիքը պիտի առնէր և Պօլսոյ Ազգային ժողովի և ուրիշ գաղութներէ և Հայաստանի կառավարութենէ։ Ցեղական ժողովում մասնակցեցին 10 հոգի։ Տաճկահայերից հարուստները և Պ. Ոսկան Մարտիկեան խուսափեցին մասնակցելուց. իսկ ժընեւում քուէարկութեան մասնակցեցին 37 հոգի և 2 հոգի ձեռնպահ մնացին։ Երկու ժողովներն էլ վճռեցին որ Ազգային Պատուիրակութեան դերը պիտի համարուի վերջացած և նա չպիտի գրաղուի կիլիկիոյ հարցով, այլ կիլիկեցիները եթէ ուզենան, պիտի ընտրեն իրենք իրենց ներկայացուցիչներին։ Երկու նիստերի մէջն էլ յայտնուեցան չնորհակալութիւններ թէ՛ Ազգային Պատուիրակութեան և թէ՛ Հայոց Հանրապետութեան Պատուիրակութեան՝ իրանց կատարած աշխատանքների համար. և երկուսի մէջ էլ այս անդամ արտայայտուեցան քաղաքավարի կերպով։ Մասնակցեցան և կանայք, ժընեւում 15–17, իսկ այստեղ 3։ ժընեւում ժողովի եկան 120 հոգի գաղթականութենից 48 հոգի. այստեղ 25 հոգուց 10ը։ ժընեւում նիստը չարունակեց 9ից մինչև երեք 12ը, որովհետև ժողովը բաղկացած էր զանազան տեղերի և զանազան կուլտուրայի մարդերից, որոնց հասկացողութիւնը տարբեր էր և այդ պատճառով, քննչքեա և հարցից չհեռուելու պատճառով, չատ խօսեցան և նիստը երկարեցին։ ժընեւի պատրիոտ կանանց կողմէ և հանկարծ անձնաւորութիւններ, գիրք անհոգով բժիշկներ և ատամնաբոյժներ երկայ էին և տեղական ունեցողները, բայց ես նրանց չունեցի, մինչդեռ հասարակ աշխատաւորներից չին չատ հաւանեցին։

Թէ ժընեւում և թէ Լօզանում եթէ լինէին գրագարան-ընթերցարաններ, նրանք կը կարողանային խմբել թէ տեղական և թէ եկւոր Հայերին և եկւորներից ստանալ նուէրներ այն դեռ անկազմակերպ (անկազմակերպ եմ ասում, որովհետև նրանք իրանց գոյութեան մասին պաշտօնապէս չեն յայտնած տեղական կառավարութեան) ազգային մարմինների համար որոնք գոյութիւն ունին երկու քալաքներում։ իրականապէս ոչ ուսանողներ, ոչ էլ գաղութները ունին գրագարաններ։ Հայերը մեր ազգի թուի համեմատութեամբ բաւականաչափ գալիս են Ժվիցերիա։ Այսպէս, Gazette de Genève լրագիրը՝ 1920 թուի յուլիս և օգոստոս ամիսներին Ժվիցերիա մտնող օտարականների թիւը մէջ բերելով ասում է որ և 117 Հայ է մտել։ Այդ թիւը պիտի աւելի լինի որովհետև անշուշտ Հայեր էլ մտել են որպէս ռուս և Թուրք հպատակներ։

Ա. Ե.

ՀԱՑ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ ՈՒՇԻՆԿԴՐՆԻ Մ.Ջ

Ամերիկաէն մեզ գրուած նամակէ մը կը տեղեկանանք որ Ֆիլատէլֆիոյ հայ գաղութին մէջ յանձնախումբ մը կազմուեր է, Ուաշինկդընի մէջ չէնք մը գնելու և զայն Հայաստանի դեսպանատուն չինելու համար հանգանակութիւն բանալու նպատակով։ Յանձնախումբը դիմեր է Հայաստանի դեսպան Տօքթ. Գ. փաստրմաճեանին և անոր հաւանութիւնը ստացեր է։ Այդէն եղած հանդանակութիւնէն մանաւանդ մը տրուած է դեսպանատան գնման համար և գործը յառաջ կը տարուի յաւպէից։

Կ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ ՄԵՌԱԾ

Ցաւով կիմանանք որ Հայոց պատմութեան և բանասիրութեան վերաբերեալ իր հրատարակութիւններով ծանօթ կարապետ Կոստանեան որ ուսուցչական պաշտօններ ալ վարած է Թիֆլիզի Ներսիսեան վարժարանին և Էջմիածնի Գէորգեան ու Մոսկուայի Լազարեան ճեմարաններին մէջ, Թօքատապէ մեռեր է Մոսկուայի մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՄՆԱՒԱԿԻՉԸ

կոչ

Փարիզ, 7 Հոկտ. 1920

Հայ կարմիր Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը որոշած է բանալ նոյեմբերի սկիզբը, Տիւանդապահուհիներու դասընթացք մը երեք ամսուան համար։ Ուստի կոչ կուղղենք տիկիններու և օրիորդներու, որոնք կը ցանկան հետևիլ այս դասընթացքներուն՝ ներկայիս կամ ապագային կարեւոր օգտակար ըլլալու համար հայրենիքին, որպէսզի հաճին դիմել, մինչև հոկտ. 30, վարչութեան անդամներէն Տքթ. Քօլօլեանի, 37 bis, rue de Ponthieu, Paris։

(Կնիք)

—

Բ.

Հայ կարմիր խաչի փարիզի մասնաճիւղը որոշած է առողջապահական գրքոյկներ հրատարակելով ցրուել Հայաստանի մէջ։ Այսու յոյս կը յայտնէ որ պիտի գտնուին Ֆրանսահայ մէջ հայրենասէր ազգայիններ, որոնք յանձն առնեն վճարել տպագրական ծախքերը՝ մասնակի կամ ամբողջութեամբ։

(Կնիք)

ԱՆՑՈՒԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

Տիար Տքդ. Սամուէլ խան Լախլինճեան անցեալ շաբաթ Կիմիւշճեանի «Գոնտանդէն» չոգենաւով, որ հացահատիկ բերած էր, Մարսէյլ եկաւ և երկու օր այստեղ մնալէ վերջ մեկնեցաւ։

Ցաւով տեղեկացանք իրմէ որ իր եղբօր կինը, ծանօթ գրագիտուհի Տիկին Աբշակուհի Թէոդիկ, ծանր հիւանդութեան մը ենթարկուած լինելով, այժմ Սիւխա անցած է դարմանուելու համար։ Ջերմապէս չուտափոյթ առողջութիւն կը մաղթենք։

ՎՐԻՊԱԿ

Ա. ըմբէնիսի 5 և 6 թիւերի «կը վենտուին» ի բաժնին մէջ հրատարակուած երկնկայի համբարձում կոստանեանցի հասցէն սխալ եղած է։ Իր նոր հասցէն է հետևեալը.

H. Gostanian
27 Murdoch str., Edg. Hill
Liverpool (England)

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Անոնք որ տեղեկութիւն ունին կայարի (Gaillard) ամուսին Թօխատեցի Ալեքսան Մկրտչեանի վրայ, կը խնդրուի որ հաղորդեն հետևեալ հասցէին.

Maître A. Legron, avoué à Châteaudun (Eure-et-Loir)։

ԾԱԽՈՒ ԴԻՐՔԵՐ

ԱՐՄԷՆԻԱՅԻ ՑՈՒՑԱՐԱՐ

Ըմբենիսի 4 տարեդարձի թիւերն որոնք բոլորովին սպառած են, չատերն հետաքրքրութեան առարկայ դարձած լինելով, այդ չրջանի մէջ Մ Փորթուգալեանի գրած առաջնորդող յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են այս ծաղկարարի մէջ որ ութսնեակ դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ։ Գինն է 1 ֆր. և 40 սանտիմ.

Տարածելու համար մէկ անդամին 10 օրինակ գնողին կը գրկենք 10 օրինակը, ապահովագրուած ծրարով 10 ֆրանկի փոխարէն։

ՀԱՅ ԴԻՒՑԱԶՆՈՒՀԻ ՄՐ

Ռ Տպագրութիւն

Անուանի գրագէտ Ստեփան Յովհաննէսի գրած այս փոքրիկ վէպը որ հիմնուած է իրական դէպքի մը վրայ և հեղինակին օրօրոցութեամբ առաջին անգամ առանձին տետրակով հրատարակուած էր Մարսէյլի մէջ Մխիթարեան Հայր. Միաբանէն մէջ Մխիթարեան նոր բացած հայերէն տպարանէն, վաղուց արդէն սպառած լինելով, այս անգամ Ռ. տը. պագրութեամբ կրկին լոյս տեսած է։

Գինն է 40 ԱՆԴԻՄ ԱՄԷՆ ՏԵՂ.

Շեծ քանակութեամբ զեղչին գալը կը լինի։

Frédéric Macler. — LA MUSIQUE EN ARMENIE. Paris. 1917.

(1917 յունվար 26ին, Փարիզի Ecole des Hautes Etudes Socialesի մէջ,— 16, rue de la Sorbonne — հայ երաժշտութեան մասին քանախօսութիւն մ'ըրած է Ա.րեւելեան լեզուներիվարժարանի հայերէնի դասախօսՖ. Մաքլէր որ շատ հմտութեամբ հայ երաժշտութեան պատմականն ու գրնահատումն ըրած է իր այդ քանախօսութեան մէջ, օգտուելով անուանի երաժիշտագէտ Տ. Կոմիտաս վարդապետի անձամբ իրեն հաղորդած տեղեկութիւններէն։

Պէտք է տարածել այս գրքոյկը Ֆրանսագէտ Եւրոպացիներին մէջ, ցոյց տալու համար թէ Հայ ժողովուրդը ոչ միայն կռտորուող ժողովուրդ մը եղած է, այլ եւ իր ուսումնական յառաջդիմութեամբ եւ գեղարուեստով փայլած ու փայլող ժողովուրդ մը Ա.րեւելքի մէջ։) Գին 1,15 (1,30)։

Frédéric Macler. — Autour de l'Arménie. 1917. (Ա.րեւելեան լեզուների վարժարանին հայերէն լեզուի դասախօս Տ. Ֆրէտերիք Մաղլերի այս նոր երկասիրութիւնը չատ յարմար ժամանակ մը լոյս կը տեսնէ, հայ ազգը ծանօթացնելու համար զանազան տեսակէտներով։

Ջերմապէս կը յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն ունենալ այս գիրքը, թէ կարդալու և թէ Ֆրանսացիներին կարդացընելու համար) Գին 4,50 (5ֆր.)։

P. S. Eremian. — Nos Morts. 1917. (Հայաստանի մարտիրոսութեան նկատմամբ Հ. Ս. Երեմեանի ֆրանսերէն բանաստեղծական մէկ գրուածքն է որ չատ մը թերթերի և գրադէտներու կողմէն ներքողներով յիշատակութեան արժանացած է։) Գին 0,50 անդմ. (0,60)։

Haic & Belus: National Dram. Composed by M. J. Zorab. Calcutta. 1895. Գին 2,40 (2,50)։

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Հայերէն Տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Le Gérant : François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi